

2e: Kanak-Kanak

I: Penyertaan Kanak-Kanak

Walaupun Malaysia telah meratifikasi UNCRC dan undang-undang yang berkaitan dengan penyertaan kanak-kanak, suara kanak-kanak masih tidak didengari, kalau pun tidak, dibungkam di Malaysia. Budaya yang menganggap kanak-kanak sebagai tidak mampu memahami atau mengetahui tentang perkara yang membimbangkan mereka menjadi punca kurangnya pemerkasaan untuk kanak-kanak mengambil bahagian dalam keluarga, sekolah, masyarakat dan keputusan membuat dasar berkaitan kanak-kanak. Penyertaan kanak-kanak di Malaysia hari ini terhad kepada manipulasi, perhiasan dan tokenisme, tiga ‘anak tangga’ pertama tangga penyertaan kanak-kanak Hart, yang menggariskan peningkatan tahap kuasa dan kawalan ke atas pembuatan keputusan yang boleh diberikan oleh orang dewasa kepada kanak-kanak. Pendapat kanak-kanak tidak dimasukkan dalam keputusan mengenai undang-undang, dasar dan program yang mempengaruhi mereka. Kebebasan kanak-kanak untuk menyatakan pandangan mereka tidak dipupuk atau diinstitusikan, dan kurang ruang selamat untuk mereka bersuara.

1. Perkasakan kanak-kanak sebagai pembela hak kanak-kanak dan pemegang hak.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-1)

Menegakkan Artikel 12-17 UNCRC, menguatkan dan menginstitusikan penyertaan kanak-kanak dalam undang-undang dan keputusan membuat dasar, reka bentuk program, perancangan dan pelaksanaan.

2. Wujudkan kesedaran kanak-kanak tentang hak mereka.

Libatkan kanak-kanak daripada kumpulan yang pelbagai dan terpinggir, selaras dengan prinsip UN Children’s Fund (UNICEF) untuk tidak mengecualikan seorang kanak-kanak pun.

3. Tubuhkan Rukun Tetangga, persatuan kediaman dan institusi pendidikan sebagai ruang selamat untuk memupuk, mendidik dan memperkasakan kanak-kanak untuk melahirkan pendapat.

4. Tingkatkan proses membuat keputusan bersama yang dimulakan oleh orang dewasa dengan kanak-kanak dan penyertaan yang dimulakan dan diarahkan oleh kanak-kanak dalam tempoh lima tahun akan datang.

5. Galakkan keterangkuman dan penyertaan holistik di sekolah.

- i. Benarkan kanak-kanak memilih aliran seni atau sains, sukan dan aktiviti luar kurikulum yang lain.
- ii. Bolehkan semua kanak-kanak daripada komuniti terpinggir dan pelbagai untuk mengakses sekolah rendah dan menengah kebangsaan.

6. Galakkan guru bertindak sebagai pembimbing dan bukannya pengajar.

II: Hak Untuk Rasa Selamat

Dari 2011 hingga 2018, terdapat 13,846 kes pengabaian kanak-kanak yang dilaporkan, 10,046 penderaan fizikal dan 8,112 penderaan seksual, menurut Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM) pada 2019.

Undang-undang, dasar, garis panduan dan prosedur sedia ada untuk melindungi kanak-kanak tidak sejajar dengan UNCRC. Sebagai contoh, undang-undang Syariah membenarkan perkahwinan kanak-kanak; keselamatan negara dijadikan alasan untuk menangkap, menahan dan menghantar pulang pelarian kanak-kanak; Akta Peraturan Pendidikan 2006 membenarkan hukuman dera; dan hak dan perlindungan kanak-kanak kurang digambarkan dalam Akta Antipemerdagangan Orang dan Antipenyeludupan Migran 2017.

Walaupun wujud sistem perlindungan dan perkhidmatan kanak-kanak, termasuk sistem bersepadu untuk bertindak balas terhadap penderaan dan pengabaian kanak-kanak di hospital kerajaan utama di seluruh negara, masih terdapat jurang dalam mengakses dan menerima perkhidmatan berkualiti dalam pasukan OSCC dan Pasukan Penderaan dan Pengabaian Kanak-kanak yang Disyaki (SCAN) di hospital kerajaan utama, perancangan, pelaksanaan dan penyelarasan antara agensi antara

pihak berkuasa, NGO dan sektor swasta mengenai mekanisme pencegahan dan tindak balas perlindungan kanak-kanak. Dengan hanya 208 orang pelindung kanak-kanak untuk menguruskan kes penderaan, pengabaian dan eksploitasi kanak-kanak di seluruh negara, nisbah pelindung kanak-kanak kepada kanak-kanak adalah 1:45. Perkhidmatan dan talian bantuan sedia ada tidak diselaraskan, tidak mencukupi dan tidak boleh diakses oleh komuniti terpinggir, dan tidak wujud di banyak negeri dan daerah. Disebabkan oleh perkhidmatan yang tertanggung dan berterabur, kanak-kanak pemandiri mengalami penganiayaan semula—mereka menceritakan pengalaman negeri mereka berulang kali semasa pelaporan dan penyiasatan; trauma menghalang mereka daripada melaporkan dan mendapatkan bantuan lanjut, walaupun pelaporan diwajibkan.

Kes penderaan kanak-kanak juga kurang dilaporkan disebabkan oleh diskriminasi dan stigmatisasi, stereotaip gender, halangan sosial, budaya dan agama, dan kesedaran yang lemah. Selain itu, data mengenai penderaan, pengabaian dan eksploitasi kanak-kanak dikumpul secara *ad hoc* dan terpisah-pisah, tanpa penyelarasan antara agensi.

Pegawai kehakiman, pendakwa, pegawai penguatkuasa, pekerja sosial dan penyedia perkhidmatan yang khusus dan cekap, tidak mempunyai pengetahuan dan kemahiran untuk menyokong mangsa penderaan, pengabaian dan eksploitasi kanak-kanak dengan penempatan yang selamat, pengurusan kes, perubatan, psikososial, SRHR, penjagaan alternatif, sokongan kehakiman dan undang-undang, dan pemulihan tepat pada masanya. Polis keberatan untuk menyiasat perkahwinan kanak-kanak, keganasan rumah tangga dan jenayah dalam talian terhadap kanak-kanak jika laporan polis tidak dibuat, maka campur tangan awal dan usaha menyelamatkan terhalang. Program pemulihan khusus untuk pesalah seks adalah tidak mencukupi, sekali gus meningkatkan risiko kesalahan berulang.

Kanak-kanak rentan dan terpinggir yang tidak mempunyai status dan dokumentasi—pada asasnya tidak tertampak dalam masyarakat—kekurangan akses kepada sistem dan perkhidmatan perlindungan kanak-kanak, dan dengan itu lebih mudah terdedah kepada semua bentuk keganasan. Mereka telah diperdagangkan ke dalam situasi perhambaan hutang, tertakluk kepada bentuk buruh kanak-kanak yang paling teruk, dieksploitasi secara seksual dan dijual ke dalam perkahwinan kanak-kanak—tidak hairanlah Malaysia berada di tangga terbawah, Senarai Pantauan Tahap 3 Laporan Pemerdagangan Orang 2021 Jabatan AS negeri.

Pendekatan atas ke bawah dalam mengurangkan masalah, tidak membantu. Dasar, program, perkhidmatan dan bahan komunikasi pendidikan tidak dibangunkan dengan penyertaan daripada kanak-kanak dan keluarga, termasuk komuniti terpinggir, dan oleh itu tidak sesuai dengan umur, gender, budaya dan bahasa, atau mesra orang kurang upaya.

7. Sinergikan undang-undang dan dasar negara berkaitan untuk diselaraskan dengan UNCRC, CEDAW dan instrumen dan rangka kerja undang-undang antarabangsa yang lain.

Sertakan perlindungan kanak-kanak dalam talian dalam Dasar dan Pelan Tindakan Kanak-kanak Kebangsaan.

8. Terima dan laksanakan Resolusi PBB 71/175 untuk menghentikan perkahwinan kanak-kanak.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-2)

- i. Tingkatkan dan seragamkan umur persetujuan seksual dan perkahwinan kepada 18 tahun.
- ii. Kembangkan Pelan Strategi Nasional dalam Mengendalikan Punca Perkahwinan Kanak-Kanak untuk memasukkan program pencegahan dan tindak balas yang menyeluruh, dan pastikan boleh diakses oleh semua kanak-kanak terpinggir, iaitu pelarian, tanpa kerakyatan, tanpa dokumen.

9. Arusperdanakan perlindungan kanak-kanak dan pencegahan eksploitasi dan penderaan seksual ke dalam semua organisasi.

Institusikan dan dayakan tindakan ini dalam semua peringkat dan bidang, iaitu kerajaan, kesihatan, pendidikan, organisasi berasaskan komuniti dan kepercayaan, NGO, sektor swasta dan semua pihak berkepentingan yang lain.

10. Tubuhkan Pesuruhjaya Kanak-Kanak Bebas yang melaporkan terus kepada Parlimen.

(Sallowahiu Mohd Salleh, IKRAM, Cadangan 2E-3)

Pesuruhjaya sepatutnya mempunyai kuasa untuk mengawasi, mengawal selia dan menangani semua bentuk keganasan yang melibatkan kanak-kanak.

11. Institusikan kurikulum berasaskan komuniti dan mesra kanak-kanak mengenai hak kanak-kanak, perkembangan kanak-kanak, perlindungan kanak-kanak, termasuk pelaporan mandatori dan pendidikan seksualiti yang menyeluruh dalam sistem pendidikan kebangsaan dan swasta.

Ini termasuklah pusat pembelajaran, madrasah, dan organisasi berasaskan kepercayaan dan komuniti.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-2)

12. Tingkatkan dana dan sumber untuk kes perlindungan kanak-kanak antara agensi nasional dan sistem maklumat serta perkhidmatan.

13. Wujudkan maklumat perlindungan kanak-kanak antara agensi dan sistem pengurusan kes termasuk laluan rujukan untuk penyedia perkhidmatan perlindungan kanak-kanak dan penyedia penjagaan alternatif.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-4 and 2E-5)

- i. Institusikan talian penting yang berdedikasi, sulit dan tidak mendiskriminasi dengan penjawab telefon yang mencukupi dan terlatih.
- ii. Institusikan dan perkuatkan pasukan yang cekap dan khusus yang menyediakan perkhidmatan menyelamat, perundangan, psikososial, perubatan, pemulihan dan pengurusan kes.
- iii. Institusikan proses berpusatkan kanak-kanak, prosedur dan perundingan mesra kanak-kanak serta teknik temu bual dalam program, sistem dan perkhidmatan merentas semua bidang, iaitu kebajikan, penguatkuasaan, perundangan, kehakiman, penjagaan kesihatan termasuk kesihatan mental, SRHR, pendidikan, buruh dan keselamatan negara.

14. Lakukan pemetaan, tingkatkan dan pastikan perkhidmatan mesra kanak-kanak yang boleh diakses untuk semua kanak-kanak dan keluarga.

15. Wujudkan dan pantau pengaturan penjagaan alternatif khusus untuk anak yatim, kanak-kanak yang tidak ditemani dan berasingan serta berisiko, memfokuskan kepada penjagaan persaudaraan, jagaan angkat dan penjagaan berasaskan komuniti.

16. Wujudkan dan pantau program pemulihan untuk pesalah seks bawah umur dan kanak-kanak yang menunjukkan tingkah laku seksual berisiko yang tidak sesuai.

17. Libatkan kanak-kanak, keluarga dan komuniti secara bermakna, termasuklah kumpulan terpinggir, untuk mengambil bahagian dalam keputusan yang mempengaruhi mereka.

- i. Untuk menggalakkan kanak-kanak perempuan kekal di sekolah dan menamatkan pendidikan tinggi mereka, dan mencegah buruh kanak-kanak dan pemerdagangan, memberi insentif kepada ibu bapa atau penjaga melalui bantuan kewangan atau pekerjaan.
- ii. Memperkasakan kanak-kanak, keluarga dan komuniti untuk memastikan diri mereka selamat daripada segala bentuk keganasan dengan menginstitusikan program dialog, peningkatan kesedaran dan pemerksaan di seluruh negara.
- iii. Memastikan bahan komunikasi, pembangunan dan advokasi pendidikan adalah bersesuaian dengan umur, gender, sesuai dari segi budaya dan bahasa, dan mesra OKU.
- iv. Memastikan kanak-kanak dan keluarga mengambil bahagian dalam proses membuat keputusan mengenai pembangunan dan pembaharuan undang-undang dan dasar, perancangan, operasi, penggemblengan sumber, belanjawan, mereka bentuk, melaksanakan dan memantau program dan perkhidmatan pencegahan dan tindak balas perlindungan kanak-kanak pelbagai sektor.

18. Perkuat penyelidikan berorientasikan tindakan mengenai keganasan terhadap kanak-kanak dan gunakan data berasaskan bukti sebagai asas untuk menyokong pembaharuan undang-undang dan dasar, program pencegahan dan tindak balas.

19. Mencontohi inisiatif Majlis Kanak-Kanak Petaling Jaya.

Perkasakan majlis kanak-kanak di semua negeri dan daerah, memastikan wakil kanak-kanak daripada semua kumpulan yang pelbagai dan terpinggir.

20. Hentikan penangkapan, penahanan dan pengusiran kanak-kanak tanpa izin, pelarian dan pencari suaka dan tanpa kerakyatan.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-6)

III: Halangan kepada Pendidikan

Kanak-kanak bukan warganegara Malaysia, kanak-kanak migran, tanpa dokumen, tanpa kerakyatan dan kanak-kanak pelarian tidak didaftarkan di sekolah kebangsaan kerana mereka menghadapi sekatan yang teruk untuk masuk ke sekolah kebangsaan akibat status mereka. Ibu bapa terpaksa mencari alternatif yang lebih mahal dan/atau menempatkan anak mereka di madrasah atau pusat pembelajaran yang kualiti pendidikan dan keselamatan kanak-kanak tidak dipantau atau dikawal oleh pihak berkuasa negeri. Birokrasi yang menyelubungi kemasukan kanak-kanak ini ke dalam sistem persekolahan kebangsaan sering mengakibatkan kanak-kanak diterima masuk lebih lewat dalam tahun akademik dan/atau tidak diterima masuk. Walaupun selepas diterima masuk, status pendaftaran mereka tidak kekal kerana tiada sistem pembaharuan automatik; sebaliknya, mereka mesti mengulangi proses kemasukan setiap tahun. Kumpulan kanak-kanak dalam sistem sekolah kebangsaan, pusat pembelajaran dan madrasah ini tidak layak menerima banyak skim dan bantuan, menyebabkan kos tambahan kepada pendidikan mereka. Dalam sesetengah kes, kanak-kanak dilarang menduduki peperiksaan dan mewakili sekolah mereka dalam pertandingan peringkat negeri dan kebangsaan.

Penutupan sekolah dan pusat pembelajaran serta pendidikan dalam talian dalam tempoh dua tahun lalu telah mengakibatkan kanak-kanak tercicir dari sekolah dan pusat pembelajaran, ketinggalan berbanding rakan sebaya mereka dan meningkatkan risiko mereka kepada penderaan kanak-kanak dalam talian, buli, eksploitasi dan

ketagihan. Kanak-kanak yang mempunyai sedikit atau tiada akses kepada pendidikan ini akan ditempatkan di gred yang lebih tinggi tanpa sebarang penilaian terhadap tahap celik huruf semasa mereka. Penyelesaian pendidikan dalam talian semasa mengarahkan guru untuk menjalankan pengajaran mereka secara maya, tanpa banyak memikirkan atau menjalankan penyelidikan kepada metodologi pengajaran dalam talian yang memerlukan pertimbangan sewajarnya diberikan kepada jangka masa perhatian kanak-kanak, masa skrin dan penglibatan berterusan semua kanak-kanak termasuk mereka daripada golongan yang berlatar belakang sosio-ekonomi yang miskin, masyarakat kurang upaya dan terpinggir.

21. Pinda Akta Pendidikan 1996 untuk membenarkan semua kanak-kanak di Malaysia mendapat akses yang sama kepada pendidikan rendah, menengah dan pengajian tinggi.

Ini dilakukan tanpa mengira taraf kewarganegaraan, dokumentasi dan status latar belakang sosial.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-8)

22. Perluaskan program bantuan kebajikan kepada semua pelajar tanpa mengira status kewarganegaraan.

Contoh program tersebut adalah Skim Pinjaman Buku Teks dan Program Makanan Tambahan.

23. Seragamkan pendaftaran murid.

24. Kekalkan dan tingkatkan kehadiran dan pendaftaran di sekolah.

- i. KPM mesti mengesan setiap kanak-kanak yang berdaftar di sekolah pada tahun 2020 dan 2021, dan mengenal pasti ketidakhadiran dan keciciran di semua sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah.
- ii. Institusikan sistem pemantauan di semua sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah untuk mengurangkan risiko kanak-kanak tercicir daripada sekolah dan pastikan semua kanak-kanak didaftarkan dalam sistem persekolahan pada tahun 2022.
- iii. Setiap kanak-kanak yang berdaftar di sekolah dan pusat pembelajaran dan madrasah mesti mempunyai cara atau kapasiti untuk mengakses persekolahan dalam talian.

25. Kuatkuasakan penilaian pembelajaran yang berkesan.

Sekolah mesti menguatkuasakan dan menjalankan penilaian yang sistematik dan berkesan ke atas kanak-kanak untuk mengenal pasti tahap pengetahuan mereka dalam setiap mata pelajaran teras tanpa mengira gred mereka. Untuk tahun-tahun awal sekolah rendah, penilaian ini mesti merangkumi kemahiran membaca, mengira, kefahaman dan motor. Berdasarkan penilaian, kanak-kanak yang rentan harus dibenarkan menurunkan gred atau piawaian dengan melanjutkan sokongan yang berkaitan supaya mereka boleh menyusul. Sekolah mesti diberi kuasa untuk melaksanakan penempatan ini tanpa mengira sama ada ibu bapa, selepas dinasihatkan, bersetuju atau tidak.

26. Mantapkan sukatan pelajaran dan metodologi pengajaran.

- i. Sertakan pembelajaran dalam talian dan hibrid, pertimbangkan keperluan pembelajaran kanak-kanak yang mempunyai tempoh tumpuan yang lebih pendek, dan kanak-kanak daripada komuniti kurang upaya dan terpinggir.
- ii. Sediakan kaedah pengajaran hibrid yang membolehkan lebih banyak penyertaan bilik darjah, ikatan antara kelas dan menggalakkan atau memupuk interaksi pelajar.

27. Sediakan sokongan khusus kepada kanak-kanak yang rentan.

- i. Tawarkan sesi tunjuk ajar tiga hingga lima kali seminggu sehingga tiga bulan, berkumpul sekurang-kurangnya tiga orang, sama ada semasa waktu persekolahan biasa atau sebelum atau selepas sekolah untuk membolehkan pelajar yang rentan mengikuti pelajaran.
- ii. Tawarkan program pengajaran, celik huruf dan sistem pengiraan yang disasarkan, terutamanya untuk pelajar yang rentan dan mereka daripada komuniti terpinggir dan kurang upaya.
- iii. Sediakan akses kepada bantuan kewangan, peranti teknologi dan internet untuk kanak-kanak daripada latar belakang yang terpinggir dan rentan untuk mengakses cara pembelajaran hibrid.
- iv. Kurangkan nisbah pelajar-guru.

28. Tingkatkan perlindungan dan kesejahteraan kanak-kanak.

- i. Sediakan dan pertingkatkan pelajaran pembangunan kemahiran peribadi, kemahiran sosial dan pendidikan jasmani di semua sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah.
- ii. Galakkan dan bolehkan kanak-kanak melibatkan diri dalam lebih banyak aktiviti interaksi sosial di sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah.
- iii. Sediakan kaunselor dan guru mesra kanak-kanak terlatih di semua sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah untuk menginstitusikan program dan perkhidmatan pencegahan dan tindak balas untuk menangani isu perlindungan dan kesihatan mental kanak-kanak, termasuk mengurangkan risiko jenayah dalam talian terhadap kanak-kanak dan ketagihan internet.
- iv. Menginstitusikan dasar dan prosedur perlindungan kanak-kanak dengan mekanisme sulit yang sejajar dengan pelaporan wajib negara untuk kanak-kanak melaporkan penderaan, pengabaian dan eksploitasi dengan selamat di sekolah, pusat pembelajaran dan madrasah

29. Institusikan pembinaan kapasiti untuk semua guru dalam metodologi pendidikan dan pengajaran dalam talian, mesra kanak-kanak dan inklusif.

(Srividhya Ganapathy, CRIB (Child Rights Innovation & Betterment) Foundation, Cadangan 2E-8)

30. Institusikan kewajipan penjagaan untuk semua tenaga kerja sekolah untuk mengelakkan fenomena lain (*burnout*) dan ketidakcekapan.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-8)

IV: Halangan kepada Kesihatan

Anak bukan warganegara daripada ibu bapa berwarganegara Malaysia ditetapkan sebagai warga asing dalam kemudahan perubatan awam, yang mengenakan bayaran tambahan berbanding dengan warganegara. Kanak-kanak ini menjadi rentan apabila penjaga mereka tidak mampu membayar kadar yang lebih tinggi ini—hanya mereka yang lahir di Malaysia di bawah umur 12 tahun, memegang sijil kelahiran Malaysia dan mempunyai sekurang-kurangnya seorang ibu bapa yang merupakan warganegara atau pemegang kediaman tetap, dan mereka yang di bawah umur 18 tahun sebagai anak angkat oleh ibu bapa berwarganegara Malaysia dan dengan kertas anak angkat yang disahkan, boleh menikmati kadar yang sama seperti warganegara. Kos

penjagaan kesihatan yang tidak berpatutan menyukarkan ibu bapa dan anak-anak untuk mengakses perkhidmatan kesihatan yang penting. COVID-19 telah menekankan keperluan penting untuk akses yang baik kepada penjagaan kesihatan; nyawa kanak-kanak terlalu mudah terancam jika kos rawatan terlalu mahal.

31. Sektor kesihatan mesti menyediakan penjagaan kanak-kanak yang menyeluruh serta holistik dan menangani semua aspek UNCRC, iaitu kelangsungan hidup kanak-kanak, perlindungan, perkembangan dan penyertaan.

32. Perkukuh dan institusikan usaha penyelarasan dan kerjasama antara agensi bagi membolehkan tindak balas pelbagai sektor untuk mengatasi isu kesihatan merentas sektor.

Contohnya, kesan COVID-19 terhadap kesihatan mental kanak-kanak.

33. Perbaiki jurang pengetahuan dan penyelidikan untuk menangani isu kesihatan kanak-kanak yang baru muncul.
34. Tingkatkan peruntukan belanjawan untuk program kesihatan, perkhidmatan dan pengambilan lebih ramai kakitangan terlatih mengenai kesihatan kanak-kanak dan ibu di semua hospital dan klinik kerajaan.
35. Memudahkan dan memaksimumkan penggabungan sumber antara sektor kesihatan swasta dan awam.
36. Wujudkan data yang diasingkan antara agensi mengenai isu kesihatan kanak-kanak dan ibu dan jadikan maklumat ini boleh diakses oleh semua pihak berkepentingan untuk advokasi dan program campur tangan.
37. Mudahkan perundingan terbuka dan sulit yang sistematik dan tetap dengan agensi kerajaan utama, NGO, masyarakat sivil dan kanak-kanak, keluarga dan komuniti untuk meningkatkan kualiti perkhidmatan kesihatan dan penjagaan pemandiri kanak-kanak.
38. Perkuatkan pasukan Penderaan dan Pengabaian Kanak-kanak yang Disyaki (SCAN) di bawah Pusat Krisis Sehati di semua hospital dan klinik kerajaan di semua negeri.
39. Institusikan dasar perlindungan kanak-kanak, proses berpusatkan kanak-kanak dan teknik perundingan mesra kanak-kanak di semua hospital dan klinik negara dan swasta melalui triaj untuk mencegah penganiayaan semula.
40. Sediakan perkhidmatan dan program penjagaan kesihatan yang mesra remaja kepada semua remaja daripada komuniti yang pelbagai dan terpinggir.
41. Pastikan kecekapan semua kakitangan hospital dan klinik mengenai hak kanak-kanak, perkembangan kanak-kanak, perlindungan kanak-kanak dan pelaporan mandatori.

42. Sediakan program dan perkhidmatan pendidikan seksualiti, kesihatan seksual dan reproduktif serta kesihatan mental yang menyeluruh kepada semua kanak-kanak, keluarga dan masyarakat daripada pelbagai latar belakang dan terpinggir.

43. Benarkan semua kanak-kanak yang mempunyai ibu bapa warganegara Malaysia dan anak-anak yang dilahirkan di luar negara kepada rakyat Malaysia yang mungkin tidak memiliki sijil kelahiran Malaysia untuk mengakses penjagaan kesihatan awam pada kadar yang sama seperti rakyat Malaysia.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-7)

44. Benarkan kanak-kanak tanpa dokumen, migran, tanpa kerakyatan dan LGBTIQ+ akses tanpa diskriminasi kepada penjagaan kesihatan dan pendidikan tanpa sebarang kos.

45. Beri perkhidmatan penjagaan ibu, vaksinasi dan imunisasi secara percuma kepada kanak-kanak dan ibu bapa bukan warganegara.

46. Hapuskan had dua tahun dalam memfailkan dokumentasi untuk kewarganegaraan dengan Jabatan Pendaftaran Negara.

47. Libatkan semua kanak-kanak tanpa mengira status dan dokumentasi dalam program pencegahan dan tindak balas yang kerap serta perkhidmatan oleh Kementerian Kesihatan (KKM).

(Datuk Dr Raj Abdul Karim, Malaysian Council of Child Welfare, Cadangan 2E)

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E)

IV: Halangan kepada Memperoleh Kewarganegaraan Malaysia

Anak-anak yang dilahirkan di luar negara kepada ibu dan bapa warganegara Malaysia, dan anak-anak yang dilahirkan oleh bapa warganegara Malaysia dan ibu warga asing di luar perkahwinan yang diiktiraf secara sah, menghadapi cabaran dalam memperoleh kewarganegaraan Malaysia.

48. Berikan kewarganegaraan Malaysia kepada anak-anak sama ada ibu bapa atau ibu bapa angkat adalah warganegara Malaysia, tanpa mengira status perkahwinan ibu bapa dan tanpa mengira tempat kelahiran anak itu.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-9)

49. Tegakkan hak semua warganegara Malaysia untuk memberikan kewarganegaraan mereka kepada anak-anak mereka tanpa mengira gender, status perkahwinan, serta tempat lahir dan status pengangkatan.

Hak untuk memberikan kewarganegaraan mesti menghormati Perkara 8(2) Perlembagaan Persekutuan yang melarang diskriminasi terhadap warganegara berdasarkan gender.

(Bina Ramanand, Family Frontiers, Cadangan 2E-10)

50. Tarik balik reservasi kepada Artikel 9(2) CEDAW dan Artikel 7 UNCRC.

V: Hak Ibu Bapa Warga Asing yang Bercerai

Pihak berkuasa imigresen menafikan visa kepada ibu bapa warga asing yang bercerai, malah mereka yang mempunyai hak penjagaan bersama anak-anak mereka. Ibu bapa ini diminta pulang ke negara asal mereka, yang menafikan hak untuk melawat dan mengasuh bersama anak-anak warganegara Malaysia mereka.

51. Berikan Visa Jangka Panjang atau Pas Kediaman kepada ibu bapa warga asing yang bercerai, atau kedua-duanya, dengan hak untuk mendapatkan pekerjaan bagi membolehkan sokongan kewangan, lawatan dan keibubapaan bersama anak warganegara Malaysia.

Ini bagi meminimumkan kesan psikologi dan emosi perceraian terhadap anak-anak.

(Bina Ramanand, Family Frontiers, Cadangan 2E-10; Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-11)

VI: Kanak-kanak Pelarian

Walaupun Malaysia telah meratifikasi UNCRC dan CEDAW, dan wujudnya undang-undang negara untuk melindungi semua kanak-kanak, kanak-kanak pelarian terus didiskriminasi dalam mengakses sistem dan perkhidmatan perlindungan kanak-kanak

kebangsaan, termasuk dokumentasi, penguatkuasaan, undang-undang dan keadilan, kebajikan, pendidikan dan sistem penjagaan kesihatan. Beberapa ancaman lazim yang mereka hadapi termasuklah penangkapan, penahanan, pengusiran, penderaan, pengabaian, eksploitasi—termasuk perkahwinan kanak-kanak, mengemis, pemerdagangan—rogol, jenayah dalam talian, kemiskinan, isu kesihatan mental dan pengaturan penjagaan berisiko. Struktur komuniti yang lemah, amalan tradisional yang berbahaya dan kesedaran yang terhad di kalangan semua pihak berkepentingan tentang kanak-kanak pelarian, perkembangan kanak-kanak, hak dan perlindungan memburukkan lagi kerentanan kanak-kanak pelarian. Semasa krisis COVID-19, kanak-kanak pelarian berhadapan xenofobia, pengaturan penjagaan yang tidak selamat, dan kekangan dengan mata pencarian, bantuan makanan dan mengakses talian bantuan kerana status mereka yang tidak sah, halangan bahasa dan kesedaran yang lemah di kalangan masyarakat umum Malaysia tentang nasib pelarian.

52. Libatkan kanak-kanak dan keluarga pelarian dalam pelan tindakan negara, program dan perkhidmatan mengenai pencegahan dan tindak balas perlindungan kanak-kanak.

Benarkan akses tanpa diskriminasi kanak-kanak pelarian kepada pelindung kanak-kanak, Bahagian Siasatan Seksual, Wanita dan Kanak-kanak Bukit Aman (D11), mahkamah khas untuk kanak-kanak, pasukan SCAN, SRHR, aktiviti menjana pendapatan dan program kesedaran.

53. Ratifikasi Konvensyen Pelarian 1951 dan Protokol 1967 yang berkaitan, menarik balik semua reservasi kepada UNCRC (Artikel 2 dan 37) dan mengharmonikan Akta Imigresen dengan undang-undang dan dasar negara untuk melindungi kanak-kanak, mengikut UNCRC (Artikel 22) dan CEDAW.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-12)

54. Perkuatkan penyelidikan berasaskan bukti dan berorientasikan tindakan mengenai isu yang melibatkan kanak-kanak pelarian.

55. Sediakan alternatif kepada penahanan, terutamanya penjagaan tanpa institusi, untuk semua kanak-kanak tanpa pendamping dan terpisah.

56. Institusikan dialog, peningkatan kesedaran yang kerap dan pembinaan kapasiti mengenai isu pelarian, undang-undang dan dasar yang berkaitan dengan semua pihak berkepentingan.

Ini termasuk prosedur dan penentuan kepentingan terbaik, serta mekanisme pelaporan sulit ke arah memaksimumkan sumber, membolehkan akses adil, mengukuhkan perkhidmatan dan memastikan pelaku penderaan, pengabaian dan eksploitasi kanak-kanak disabitkan kesalahan.

57. Berikan kanak-kanak dan keluarga pelarian perkhidmatan interpretasi serta bahan pendidikan dan komunikasi yang mesra kanak-kanak, peka gender, budaya dan komunikasi dalam bahasa pelarian tersebut tentang hak kanak-kanak, perlindungan dan perkhidmatan sokongan.

58. Wujudkan kes antara agensi dan sistem pengurusan maklumat mengenai kanak-kanak pelarian.

59. Libatkan kanak-kanak pelarian dalam parlimen kanak-kanak atau kumpulan penyertaan kanak-kanak, untuk memupuk penyertaan mereka dalam proses dan keputusan pemrograman dan pengubalan dasar.

VII: Kanak-kanak Yang Tinggal di Kawasan Terpencil

Kekurangan atau ketiadaan akses kepada perkhidmatan asas mengurangkan peluang bagi kanak-kanak di kawasan terpencil, memburukkan lagi pengalaman mereka dalam kemiskinan dan melebarkan jurang ketidaksaksamaan. Kehadiran ke sekolah boleh membabitkan perjalanan yang panjang dan mahal; begitu juga, rawatan perubatan yang tersedia untuk mereka biasanya asas dan mungkin hanya menawarkan rawatan yang minimum, kadangkala tanpa kehadiran doktor. Bekalan air paip dan elektrik, serta akses kepada sambungan internet masih menjadi masalah bagi kebanyakan kanak-kanak di kawasan terpencil. Penyedia perkhidmatan daripada kedua-dua sektor

awam dan swasta mesti memahami isu-isu praktikal yang mewujudkan jarak untuk kanak-kanak ini, yang majoritinya adalah Orang Asal Sarawak dan Sabah dan Orang Asli di semenanjung Malaysia. Kesemua mereka mempunyai budaya asli mereka sendiri yang kuat, unik, yang perlu difahami dan dihormati oleh penyedia perkhidmatan. Tidak mengambil kira bagaimana faktor-faktor ini mempunyai pengaruh yang ketara dalam kehidupan mereka telah menyebabkan sesetengah kanak-kanak dinafikan MyKad, yang kemudian merugikan mereka seumur hidup.

60. Pastikan pelaksanaan perkhidmatan adalah sesuai, direka bentuk untuk menjadi inklusif dan peka budaya, dan bertujuan untuk menjangkau kanak-kanak di lokasi asal mereka.

Jika ini tidak dapat dilaksanakan, bolehkan pampasan untuk perbelanjaan yang ditanggung dalam mengakses perkhidmatan.

61. Wujudkan pemerksaan perkongsian bersama komuniti terpencil untuk menghasilkan penyelesaian yang boleh dilaksanakan.

Contohnya, sediakan kemudahan prasekolah di peringkat kampung dengan melatih penduduk tempatan; membina rangkaian yang menyokong dan bermaklumat untuk kanak-kanak berkeperluan khas di kampung mereka dan sekolah terdekat.

(Kluster Kanak-kanak, CSO Platform for Reform, Cadangan 2E-13)

62. Pembiayaan pagar lingkaran (*ring-fence*) untuk memastikan belanjawan untuk membangunkan perkhidmatan dilindungi.

Sertakan kos perjalanan dan latihan supaya penyedia perkhidmatan dan ahli utama dalam komuniti boleh bersama-sama membangunkan perkhidmatan.

63. Sediakan pengangkutan yang berpatutan dan selamat ke sekolah untuk kanak-kanak di kawasan terpencil.

64. Percepatkan sambungan internet di kawasan luar bandar untuk menghubungkan orang ramai kepada perkhidmatan.

65. Bantu kanak-kanak yang tidak mempunyai akses kepada kelas dalam talian dan membuat susulan dengan mereka yang tercicir dari sekolah.

66. Benarkan semua kanak-kanak di kawasan terpencil menghadiri sekolah dan mengakses perkhidmatan kebajikan dan penjagaan kesihatan sementara status kewarganegaraan mereka diperjelaskan.

Penjelasan tentang status kewarganegaraan mereka boleh dilakukan melalui kerjasama bersama antara pemimpin masyarakat, pihak sekolah, kebajikan dan jabatan pendidikan.

67. Bawa budaya dan pengetahuan Orang Asli ke dalam bilik darjah untuk meningkatkan minat, harga diri dan perpaduan dalam kalangan kanak-kanak yang berbeza latar belakang.

Gunakan internet untuk menghubungkan kanak-kanak luar bandar dan bandar supaya pengetahuan tentang persekitaran yang berbeza dikongsi, membina rasa hormat bersama dan meluaskan pengalaman.

68. Pisahkan data untuk mengesan maklumat secara bermakna tentang apa yang berlaku kepada kanak-kanak daripada komuniti Orang Asli yang berbeza.